

PARNASSIA

1997:2

PARNASSIA

Medlemsblad för Föreningen Smålands Flora Årgång 10 1997 nr 2

Adress: c/o Christoffersson, Götradsgratan 8, 341 39 Ljungby

Bankgiro 857 – 6506; postgiro 66 29 27 – 3

Prenumerationsavgift för år 1997 är 50 kr

Styrelseledamöter i Föreningen Smålands Flora 1997-98

Ordförande	Allan Karlsson; Lijeholmsvägen 6; 575 39 Eksjö tel. 0381 – 104 16
Vice ordförande	Margareta Edqvist; Syrengatan 19; 571 39 Nässjö tel. 0380 – 106 29
Sekreterare	John Christoffersson; Villa Viho, Långemåla; 570 76 Ruda tel. 0499 – 300 06
Kassör	Ingvar Christoffersson; Götradsgratan 8; 341 39 Ljungby tel. 0372 – 143 83
Övriga ledamöter	Gunnvald Bruce; Skogsråstigen 20; 593 52 Västervik tel. 0490 – 152 26 Thomas Karlsson; Sektionen för fanerogambotani, Naturhistoriska Riksmuseet, Box 5007; 104 05 Stockholm tel. 08 – 666 51 79 Birger Lindgren; Björkängsgatan 64; 576 32 Sävsjö tel. 0382 – 106 22 Barbro Otterstedt; Högabergsgatan 12; 331 41 Värnamo tel. 0370 – 165 97 Åke Rühling; Bangatan 8; 222 21 Lund tel. 046 – 13 92 62, arb. 046 – 222 97 81 Göran Wendt; Högstorpssvägen 142 B; 352 42 Växjö tel. 0470 – 227 33 Åke Widgren; Ronnebygatan 10; 371 32 Karlskrona tel. 0455 – 31 17 41
Redaktör	Jan-Erik Hederås; Tyrtingegatan 21; 252 76 Helsingborg tel. 042 – 14 03 91

Omslagsbilden visar slätter i en ång med slätterblomma (teckning av John Kall)

Årsmötet 1997

JOHN CHRISTOFFERSSON

Ett pärlband av skimrande dagar — så upplevde vi sommaren som gått. Men var någon dag härligare än den då vi var ute på Örö? Den långa båtfärden genom skärgården, vattnets lätta krusning, mäsarnas skrin ... Ången med sommarens alla färgrika blommor ...

Men låt oss ta det från början!

Oskarshamn

Oskarshamns folkhögskola ligger vackert med de gula tegelbyggnaderna nedanför lummiga bergbranter. Vi installerade oss och samlades så småningom till årsmötesförhandlingar, som gick snabbt och smidigt. Hela styrelsen omvaldes. Allan Karlsson efterlyste medhjälpare för dataläggningen. Vi behöver dels personer som kan bistå med att sätta koordinater, dels folk som är villiga att gå igenom herbarier. Kära läsare — om Du är villig att ställa upp, så ta kontakt med Allan eller Åke Rühling! Vill Du rapportera växtfynd kan Du tala med Margareta, som skickar Dig blanketter.

Åke Rühling och Roger Karlsson redogjorde för utflykten följande dag, delade ut kartor och artlistor.

Åke ledde kvällspromenaden och tog oss först till ett berg nära folkhögskolan med en extremt mager klippäng dominerad av *bergven*. Därutöver fanns det nästan bara *bergsyra*, *monke* och *gul fetknopp* — och så *rotfibbla*, som inte är ursprunglig här utan kommit hit med vägbyggena för något decennium sedan. Tidigare höll arten till på gruskullarnas torrängar. På en plats växte vidlyftiga snår av *oskarshamnsbjörnbär* (*Rubus muenteri*) och *kamtjatkaros*. Båda arterna stod i sin vackraste blomning och visade sina speciella kännetecken. Björnbäret är kraftigt beväpnat, har cirkelrunda småblad med utdragen spets och vitblommiga klasar, som sticker upp ur grönskan. Rosen påminner om en vresros men är högre, ljusare, smalbladigare och mindre taggig. Nu var det meningen att vi skulle besöka en lokal för *sommarfläder*, som det finns ganska gott om i utkanterna av Oskarshamn. Men mörka moln hade tornat upp sig, regnet började falla och åskmullret tilltog, så det blev i stället att så raskt som möjligt ta sig till skolan igen. Och strax efter att vi kommit innanför dörrarna började regnet störta ner!

Vid kvällssalladen visade Inez Levin ett herbarium, som hon räddat undan förgängelsen och som på 1920-talet samlats av en ung man från Alstermo, Lennart Jonsson. Några av de vackraste exemplaren var utlagda och blev vederbörligen beundrade, även för den prydliga handstilens skull.

På lördagsmorgonen var två båtar med drygt 30 personer på väg ut mot Örö. Skepparna Åke och Ove valde den trånga och grunda farleden bland kobbarna

och skären inne i mellanskärgården trots att Åkes större båt ibland knappt gick fri från bottenkänning, allt för att vi skulle få ut mesta möjliga av resan. Vi njöt. Av värmen, av den lätta brisen, av det idylliska scenariet. På de lite större öarna växer tallskog med inslag av ek. Stränderna består nästan överallt av isslpadе klippor. Ett undantag är den största av öarna, Vinö, som helt och hållet utgörs av en hög, tallbevuxen grusås. För mig, som bor i mellanlänet, var frånvaron av bladvass förvånande — söder om Oskarshamn är vikarna uppfyllda av den. Mot slutet av färden såg vi *bitterkrassing* (*Lepidium latifolium*), misterhultsskärgårdens karaktärsväxt framför andra, stå som vitgröna bränningar kring öarna.

Örö

Örö ligger nästan ytterst i skärgården men är ändå till största delen klädd med ekskog. Vi lade till i den lilla idylliska byn med röda stugor och fiskebodrar, bryggor och torkanordningar för näten. I ängen bakom byn är det två arter som anger tonen: *blodnäva* och *natt och dag*. Men det är också gott om de flesta örter som vi förknippar med sommarängen: *prästkroge*, *rödklöver*, *skogsklöver*, *höskallra*, *liten och stor blålocka*, *brudbröd*, *rödclint*, *solvända*, *backnejlika* och *jungfrulin*. I lövskogsbrynet tillkommer *tulkört*, *korskoval* och stora bestånd av *hartmansstarr*, närmare stranden *plattstarr*.

I norr finns blockstrand, strandängar och en del kärr närmast de grunda glon, som avsnörts från havet genom landhöjningen. Vi tittade på *strandvänderot*, *strandgräso*, *toppfrossört* och *dansk skörbjuggsört*. Här växer *klöverört*, *strandsnärlja* och *kärrvial*, den sistnämnda på sin enda lokal i Misterhults skärgård. Den vackra växten klänger i stora mängder där strandängen övergår i kärr. Även de båda andra arterna är sällsynta längs denna kuststräcka. Strandsnärljan är tunnare och rödare än inlandets nässelsnärlja. Vi såg också några mer svåridentifierade arter: *dagssvingel* (*Festuca rubra* ssp. *junceae* = *pruinosa*), vidare *blågrå kvickrot* (*Elymus repens* ssp. *arenosus*), *ängsgröblad* (*Plantago major* ssp. *winteri*) och den starkt håriga *strandrödklövern* (*Trifolium pratense* ssp. *maritimum*).

blodnäva
Geranium sanguineum

Det största gloet utgörs av det forna, nu helt avsnörda sundet mellan Lillö och egentliga Örö. Väster därom växer en delvis kärrartad klibbalskog med några insprängda, mycket gamla och stora oxlar samt en av Örös *idegranar*. Bland örterna märks *rödblåra*, *getrams*, *läkevänderot*, *ängsruta*, *tandrot*, *vitsippa* och *liljekonvalj*. Vanliga är *nejlikrot* och *humleblomster*, som här i skuggan blir nästan gulblommig. Den bör dock inte förväxlas med hybriderna mellan de båda arterna, som också växte här. Mot kärret bildar *lund-*, *nord-* och *majbråken* täta bestånd. Närmare byn, där alskogen är nyröjd, har *rostbjörnbär* (*Rubus pedemontanus*, förut kallad

R. glandulosus) bildat mörkgröna mattor.

Lunchen intogs naturligtvis utomhus. Owe och Elisabet bjöd på potatisgratäng med ål och både varmrökt och kallrökt lax. Delikat!

Vi hann också med en kort promenad till stranden väster om byn. På en klippa utanför strandbrynet lyste *havsnarvens* rödlila blommor vackert mot *gul fetknopp* och *röd granit*. På strandhällarna intill var det gott om *bergkärel*. En diskussion uppstod om en *liten getväppling* i själva verket inte tillhörde den större underarten — gränsdragningen kan som bekant vara svår.

Rogers och Åkes artlista var oss till gott stöd under promenaden. Den upptog också de växter, som genom tidernas lopp rapporterats från Örö men inte setts under senare år. Flera av dem återfann vi; och dessutom hittade våra skarpögda medvandrare två arter, som inte bara var nya för ön utan för hela Misterhults skärgård: *rävstarr* och *svinrot*!

Så var det då dags för hemfärd. På skären hängde skarvarna ut sina vingar till tork. Tärnor störtök efter fisk, trutar och måsar seglade över oss. Och, som för att fullända tavlan, kom en havsörn majestätiskt glidande.

Då vi steg i land i Klintemåla möttes några av deltagarna av sina telningar, som tillbringat dagen i Astrid Lindgrens

kärrvial
Lathyrus palustris
efter Lid

havsnarv
Spargularia
maritima
efter Lid

Smålands Floras exkursioner sommaren 1997

KERSTIN PETERSSON, INGER BERGQVIST, ANNA PETTERSSON

Lenhovdatrakten – 8 juni

En liten grupp Vetlandabotanister ägnade en halv söndag åt att vandra i tre reservat med äldre odlingslandskap och välbevarade kulturminnen samt för att se en för skogsbygden unik flora.

Sävsjö by

I källor från 1400-talet läser man att Sävsjö by i Lenhovda socken var en av regionens större bondbyar, och där finner vi idag ca 200 smala åkertegar som begränsas av stensträngar. Detta är en rest av ett större tegsystem, som nu ligger i de talrika rösena och stenmurarna. Sävsjö by upptäcktes så sent som 1975, och nya undersökningar med fosfatkartering visar att byns ursprung går ner till tiden för Kristi födelse. Se kartsnitt på s. 4!

När man vandrar leden genom Sävsjö by går man genom ett parklandskap med enstaka träd, oftast *ek* men också *hassel*, *viden*, *nyponbuskar*, *brakved* och enstaka *hagtorn* är vanliga. Floran är en torrängsflora, delvis kvävepåverkad av ett alltför intensivt bete. *Lundstarr* dominerar på våren och på en del ställen finns *stenmåra*, som är ovanlig i trakten. En av deltagarna i gruppen ville gärna se *stenmåra* och den hittade vi rikligt vid gravfältet söder om Sävsjön och för jämförelsens skull tittade vi också på *backmåran* vid *Skahus*.

Skäraskog

Ett av de bästa exemplen på det äldre, småskaliga odlingslandskapet är Skäraskog. Vi såg här ett 30-tal äldre, välhamlade *askar* i ett begränsat område. Den välhävdade marken slås och här finns *gullvivor*, *storräms*, *underviol*, *blåklackor*, *fibblor* och åtskilliga gräs. Skäraskogs reservat är enbart 1 ha stort, men hela byn borde vara skyddad. Trots allt sköts området med varsam hand. Vi kunde bl.a. se ett 50-tal *Adam och Eva* i slutet av sin blomning. Förra året fanns ett 80-tal. — Går man upp till högsta punkten, hamnar man i resterna av en gammal by med husgrunder, stenkällare, murstockar, *körsbärs-* och *äppelträd*, *krusbär* och vad som är kvar av ”långlivade” trädgårdsväxter som *påsk-* och *pingstliljor*, *pärllhyacinter*, *fetbladsväxter* och *gräslök*. Träd- och buskskiktet är mycket artrikt och färgspelet varierar från vår till höst. — En omväxlande och rik örtflora kan du få se eftersom du finner många småbiotoper som hållar, torrängar, äldre åkrar men också bäckar och våtmarker och strax intill ligger en näringsfattig sjö, Skärsjön, där du har stor svårighet att finna *bladvass*.

Våraskruv

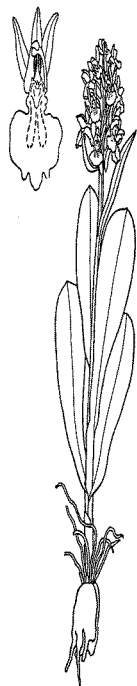
Sista vandringen gjordes i Våraskruvs vackra och välskötta reservat på 78 ha. Denna by har avspjälkats från Sävsjö, när den blev överbefolkad under medeltiden. Efterleden -skruv hör samman med järnhantering.

Vi följde ängstigen för att få passera alla gamla knotiga träd med namn som katteken, korneken, lieken, lövsalslinden m.fl. Blomprakten är otrolig med tanke på att man befinner sig i ett barrskogsområde med sur berggrund. Adam och Eva hade tydligen inte sitt bästa år. Vi såg några hundra stycken. Förra året fanns det mer än 1000 ex. Jag har följt området ett 10-tal år och hela tiden sett en ökning av antalet Adam och Eva. För närvarande sköts området mycket väl av skogsvårdsstyrelsen och traktens lanbrukare. Man ser tydligt hur väletablerad och mosaikartad floran är. Ingen får ta någon annans utrymme.

Orkidéerna drar naturligtvis mest folk och många tycker om att njuta sitt kaffe i den underbara naturen. Det finns också många andra växter som man lägger märke till: *kattfot*, *spindelört*, *gullvivor*, *sandlök*, *fältgentiana*, *vildlin*, *fetbladsväxter* och *slättergubbar*. För den som kan mossor och lavar erbjuder de gamla träden "fina lokaler".

Uppvidinge kommun kan visa många exempel på äldre odlingslandskap med stenmurar, rösen, husgrunder, stenkällare och rester av kolbottnar och tjärdalar. Även den nutida levande bebyggelsen är intressant och vacker att se på. Många områden slås fortfarande, t.ex. Lundby, Botillabo, Vrånghult, Gödeshult, Fågaskruv m.fl. Hur mycket av detta orkar naturvården att sköta när de äldre brukarna är borta? Vi kan bara hoppas! — Så passa på att se på allt det vackra som finns.

Kerstin Petersson, Masugnsvägen 17; 360 42 Braås

Adam och Eva
Datylorhiza sambucina
efter Lid

Vimmerbytrakten – 27 juli

Sören Mjösberg bjöd in till exkursion i Vimmerbytrakten och vi startade med en titt på *brinklosta* vid järnvägsspår inne i stan. Vi fick dessutom med en påse frön från hans fröbank i trädgården för våra trädgårdar. Omtänksamt! Sen bar det iväg i Sörens bil på småvägar norrut. En snabb vandring på tallås med *ryl* vid Storebro idrottsplats och nedanför på maderna vid Stångån fann vi *strandlumner*. *Platt-* och *mellanlumner* jämfördes i trakterna av Stora Fagersjön och det gav oss huvudbry. Svåra arter att skilja på! Vi vandrade i Kvills nationalpark och bland block och sten beundrade vi *skogssvingeln*s fina tuvor bland *dvärghäxört* och *skärmstarr*. I ett domänreservat i närheten växte också *skogssvingel* samt *myska*. Nordväst om Gullringen ligger de undersköna Örsåsa ängarna. Vi gick bland täta bestånd av *fältgentiana*, och ibland var det svårt att finna något tomt ställe att sätta ner fötterna på. Där fanns också rikt med *brudsporre*, *tvåblad*, *klasefibbla*, *spindelört*, *spåtistel*, *ormrot* och *brudbröd*. Ett sista stopp gjordes i en tallskog vid Björkenäs där det på gammal odlingsmark växte *purpur-* och *skogsknipprot* samt *ryl*. En härlig exkursionsdag för oss tre Nässjöbor. Tack Sören! Beklagat alla som missade det här.

Inger Bergqvist; Kolonigatan 18; 571 35 Nässjö

spindelört
Thesium alpinum
efter Lid

Jönköpingstrakten – 9 augusti

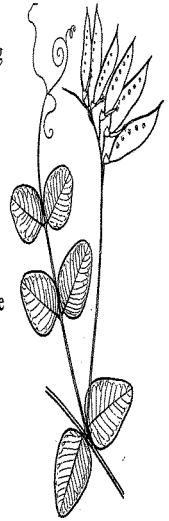
Några botanister från Smålands Flora mötte upp vid Rogberga kyrka på lördagen. Ragnar Lersedal och Lennart Persson ledde flörautflykten. Färden ställdes mot den närbelägna byn Klevarp. På vägkanten uteder vägen mellan Tenhult och Huskvarna växte *knölvial* (*Lathyrus tuberosus*), med rosenröda, doftande blommor i klasar om ca 4 blommor. Karaktäristiskt för *knölvialen* är stjälken utan vingar och 1-pariga ovala, blågrå blad. Den har ätliga kastanjesmakande rotknölar (ardacker) och odlades förr vid slott och herrgårdar. Ragnar Lersedal har nyligen upptäckt denna lokal, som är den femte för Småland.

Utefter samma väg närmare Huskvarna, på en vägs slänt vid Bråneryd, såg vi *skogsklocka* (*Campanula cervicaria*). På den löviga slänten, växte även *backvial*, *vippärt* och *kungsmynta*.

I Bräneryd klättrade vi uppför en öppen blomsterrik backe för att studera den mycket sällsynta *klöversnärjan* (*Cuscuta epithymum* var. *trifolii*) på Smålands enda lokal. Klöversnärjan är en parasit som gror i jorden, och som efter groningen börjar söka efter en lämplig värdväxt. Träffar den på en sådan slingrar den sig om dess stjälk och bladskaft och bildar där små sugvårter eller sugskivor från vilka mikroskopiska sugrådar växer in i värdväxtens kärlsträngar. Vi observerade klöversnärjan på bla. *gullris* och *gulmåra*. Klöversnärjans blomma påminner om en porslinsblomma i miniatyr.

Vista kulle

Sedan begav vi oss till Vista kulle. Efter en svettig vandring upp på kullens topp, avnjöt vi medhavd fika och beundrade den storslagna utsikten. Uppe på toppen fick vi krypa ned på alla fyra för att kunna se den lilla ävjebrodden (*Limosella aquatica*) som växte i en skreva invid offerkällan. Jorden i skrevan suger kontinuerligt upp vatten från offerkällan och skapar den fuktiga växtmiljö som ävjebrodden vill ha. På kullens slutning växte bl a *rödkörvel*, *stor fetknopp*, *glansnäva*, *gullklöver* och *backvial*. Vi såg många bräkenarter såsom *stenbräken*, *gaffelbräken*, *hällebräken* och *svarbräken*. Av mer ovanliga växter såg vi *fältvadd* (*Scabiosa columbaria*) och *ärtvicker* (*Vicia pisiformis*). Fältvadd ser ut som åkervadd eller luktvadd men har ljusst blå yttre kronblad med fem flikar och flikiga blad. Den växer på kalkrika, torrare marker. Ärtvicker är en högväxt ört med blad som liknar ärtblad. På ärtvickers växtplats fanns rosbuskar och fågelbärssly som ärtvickern slingrade sig frejdigt i. Ärtvicker har blekt gulvita blommor och skiljer sig från buskvicker genom att det nedersta småbladparet sitter ända in på vid stjälken, där det påminner om ett par stora stipler tikt dem arter har, därav namnet *pisiformis*. Det finns ett par små stipler också, men de sitter under bladparet och är svåra att upptäcka.

ärtvicker
Vicia pisiformis
efter Lid

Landsjön

I den näringsrika Landsjön vid Bosgårdsviken tog vi på oss stövlar och vadade ut i det grunda vattnet, nyfiket iakttaga av solbadande och badande människor. I vattnet studerade vi *krusnate* (*Potamogeton crispus*), *borstnate* (*Potamogeton pectinatus*), *slankrypa* (*Elatine hexandra*), *höstlänke* (*Callitriche hermaphro-*

ditica), trubbnate (*Potamogeton obtusifolius*), andmat (*Lemna minor*), korsandmat (*Lemna trisulca*) och stor andmat (*Spirodela polyrrhiza*). På stranden hittade vi bl a sprödarv (*Myosoton aquaticum*), spjutmålla (*Atriplex prostrata* ssp. *prostrata*), plattsäv (*Blysmus compressus*) och springkorn (*Impatiens noli-tangere*).

I Rävlinge, i skogsbygden öster om Skärstad, fick vi gå genom en hästhage för att i ett fuktområde utanför hagen titta på *strimgröe* (*Glyceria striata*) som normalt hör hemma i Nordamerika. Hur den hamnat här vet ingen. I den betade hästhagen växte bl a kärrsälting, dyveronika, slätterblomma och palmossa.

Improvisationer

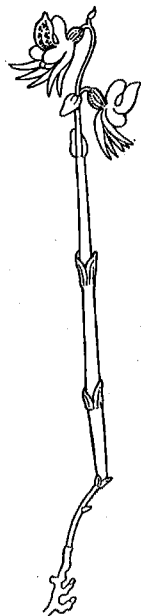
Eftersom gruppen var så pass liten, fanns det möjlighet att improvisera resan. Därför utökades programmet med några intressanta lokaler.

I Järstorp stannade vi till för att fika och för att se den bleka och ödmjuka *skogsfrun* (*Epipogium aphyllum*). Omgiven av fuktiga, vackra mossor stod ett exemplar, som hade fyra utslagna blommor. Skogsfrun sågs första gången 1990 av Lennart Persson och har sedan dess blommat med enstaka exemplar varje år.

Vidare till Strömsbergsskogen där vi klättrade ned i en fuktig ravin och bekantade oss med *mellanhäxört* (*Circaea × intermedia*). Växtmiljön var fuktig och rik. Bl a växte det här *strutbräken*, *nordlundarv*, *hasselsprötmossa* (tidigare kallad hasselmossa), *thujamossa* och *mörk husmossa*.

Vi stannade till ca 8 km norr om Hok på riksväg 30, vid avtagsvägen mot Krängshult, för att studera en växt som Ragnar fått syn på under en cykeltur några veckor tidigare. Denna växt visade sig vara den mycket sällsynta *gaffelglimmen* (*Silene dichotoma*), senast sedd i Småland 1968. Ett exemplar växte på ena sidan av vägkanten och tre exemplar på andra sidan. Blommorna växer ensidigt i rader på en grenad stjälk. Växten är ettårig och mycket sällsynt, men var vanligare förr i tiden. Den är inkommen i Sverige under sen tid med orent vallfrö och kan uppträda tillfälligt.

Efter att ha intagit förfriskningar i Lovsjö fortsatte vi till Ragnars trädgård i Tenhult där vi studerade Ragnars ömt vårdade *åkersyskor* (*Stachys arvensis*). Anledningen till besöket var egentligen att vi skulle ta reda på platsen för en lokal för *fältvädd* som ska floraövervakas. Platsen var osäkert angiven och vi tog tillfället i akt att få fram säkrare uppgifter om lokalen. Väl framme i Östra Höreda, i Lekeryds socken, var det inga problem att finna lokalen, som visade sig vara en

skogsfru
Epipogium
aphyllum
efter Lid

ganska långsträckt torrbacke. På torrbacken växte förutom fältvädd bl a rödklint, vädaklint, äkervädd, solvända, darrgräs, svinrot, backsippa, hundstarr, ängshavre, brudbröd och ängsfräken.

Överens om att dagen varit mycket givande, skildes sällskapet åt.

Vi som åkte tillbaka till Jönköping stannade till i Lekeryd för att se gyckelblomma (*Mimulus guttatus*) på en sedan tidigare känd lokal. Den växer i ett dike vid en busshållplats och har tidigare varit mer utbredd på dikesslätten, men verkade nu vara på tillbakagång troligen pga konkurrens från bl a lupiner.

Anna Pettersson; Björnebergsvägen 8 A; 553 12 Jönköping

1997 års floraväktarrapporter

Ni har väl inte glömt att skicka in era floraväktarrapporter, isåfall är det dags att göra det snart och allra senast i februari. Även lav-, moss-, svamp- och kransalgrapporter för de hotade arterna är välkomna.

Givetvis får ni också skicka in artuppgifter på andra trevliga nyfynd ni gjort under året. Glöm bara inte att ta med alla uppgifter (artnamn, socken, lokal, biotop, koordinat, uppgiftslämnare, datum) samt kommentarer t.ex. antal, om belägg eller foto finns och var, bestämmare av belägg etc.

I Parnassia 1998:1 återkommer jag med Fyndhörman där jag tar med alla trevliga fyndrapporter. Men dessförinnan måste ni skicka era rapporter till mig!

Margareta Edqvist; Syrengatan 19; 571 39 Nässjö

Rapport från en mosskurs i Nässjö i oktober 1996

UNO BJÖRKMAN

För att förbättra kunskaperna om kryptogamer anordnade föreningen Smålands Flora och ArtDatabanken en mosskurs den 18–19 oktober 1996. Kursen var förlagd till natursköna Lövhult, strax utanför Nässjö. Kursledare från ArtDatabanken var Henrik Weibull och Tommy Petersson. Margareta Edqvist, Smålands Flora, ansvarade för samordning och Uno Björkman var ansvarig för exkursionsbiten. Allan Niklasson, distriktsrepresentant för Mossornas vänner i Småland, var inbjuden gäst.

Kursen inleddes med en teoretisk genomgång om mossor och inventeringsmetodik. Därefter besöktes ett antal lokaler, nämligen Hässlåsa damm, en av många skuror i östra delen av höglandet, ett källkärr i närheten av Broarp, Vittingsdalen och Hammaryds kalkbrott. Kursen avslutades med en kort genomgång av exkursionsdagarna samt en summering av alla de fina fynden. Deltagarna tackade för en trevlig kurs och uttryckte önskemål om en liknande, återkommande kurs, vilket Henrik och Margareta utlovade.

Exkursionsrapport

Dag 1, Lokal 1: Hässlåsa damm, Hults socken, Eksjö kommun

Hela nordöstra Småland och angränsande delar av Östergötland karaktäriseras av mer eller mindre breda sprickdalar (skuror) i riktning NNV–SSO. Skurugata är kanske den mest kända av dessa, men inte långt öster därom ligger Hässlåsa damm — inte helt obekant från Albert Engströms historier — som var första anhalt på vår tvådagarsexkursion. Lokalen framhålls ofta som en av de förnämsta mosslokalerna på höglandet. Robert Tolf skriver 1886: "Hesslås dam, Hults socken, en af en bäck genomfluten längre klyfta, är med sina fuktiga bergväggar och sitt öfverflöd på multnande trädstammar en för rik mosslokal högeligen lämplig lokal". Tolfs beskrivning torde gälla för lokalen även i dag. Själva dammen vid Hässlås har tyvärr naggats hårt av skogsavverkningar som nått ända ner till stranden på båda sidor.

Ingen bryolog har ägnat sig så genomgripande åt inventering av Hässlåsa damm som Robert Tolf. Han föddes i Svenarum den 12 december 1849. Den unge Tolf hade läshuvud och fick börja i läroverket i Växjö, där han dock av okänd anledning slutade och i stället blev lärling hos sin släkting färgaren Runstedt i Vrigstad. Omkring 1880 var han färdig att bli sin egen i Ingatorps socken. Tolf hade vidare stor passion för botanik och ägnade sin fritid åt botaniska studier i omgivningen. Albert Engström blev god vän med Tolf och

tillsammans utforskade de bland annat Hässlåsa damm och Skurugata. Det var t ex de som i Skurugata hittade den underbara *skogsfruns* blomma.

I huvudsak inriktades ekskursionen på hotade arter bundna till ved i olika nedbrytningsstadier eftersom tillgången på sådana substrat är god vid Hässlåsa damm. På mulnande granlågor fann Henrik och Tommy *timmerskapania* (hotkategori 3) och *vedtrappmossa* (hotkategori 4), samt på en granlåga vid ån rikligt med *vedsäckmossa* (hotkategori 4) och *liten hornflikmossa* (hotkategori 4). På liggande granlågor med etablerat mosskikt hittades vidare rikligt med *grön sköldmossa* (hotkategori 4). På en stående högstubbe av gran fann Uno *kornig nällav* (hotkategori 4) och *gulnål*.

Övriga mossor, exklusive trivialmossor: *bandpraktmossa*, *blek stjärnmossa*, *bågpraktmossa*, *fluklockmossa*, *fällmossa*, *grov baronmossa*, *grov fjädermossa*, *hasselsprötmossa*, *hårsidenmossa*, *kalkäppelmossa*, *klommossa*, *kranshakmossa*, *kruskalkmossa*, *kuddtrattmossa*, *kuddäppelmossa*, *liten bräkenmossa*, *liten räffelmossa*, *långflikmossa*, *mörk husmossa*, *piggsummermossa*, *platt fjädermossa*, *platt skimmermossa*, *råttsvansmossa*, *råttsvansmossa*, *skogshakmossa*, *snurrgrimmia*, *spretgrösmossa*, *spärknölmossa*, *spärrensprötmossa*, *stenporella*, *stor klockmossa*, *stor ärgmossa*, *strumaklipptuss*, *vridmossa* och västlig *hakmossa*.

Dag 1, Lokal 2: Rikkärr vid Broarp, Höreda socken, Eksjö kommun

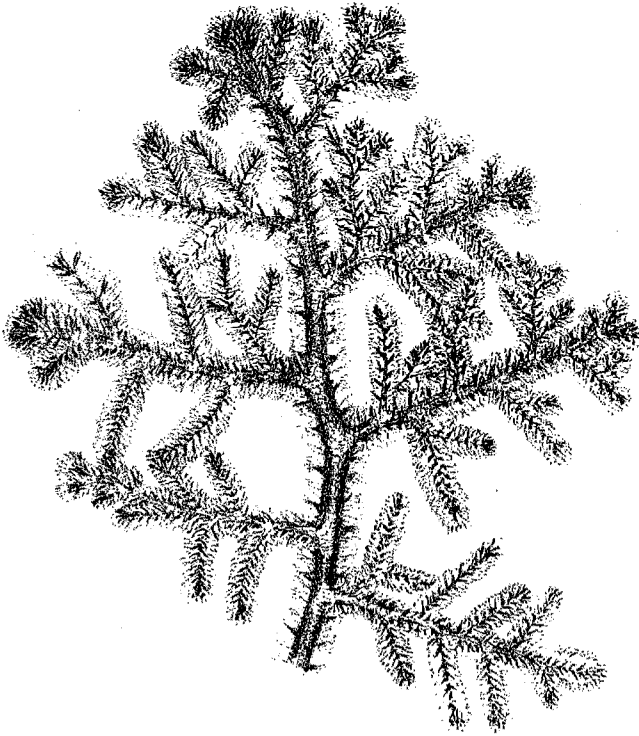
Lövdominerade översilningskärr är alltid rika kryptogambiotoper, i synnerhet om rikbergarter höjer upp markvattnets pH. Diabashöjden norr om Broarpskärrer ger upphov till källflöden med pH-höjande näringsrikt vatten, vilket tydligt återspeglas i växtsammansättningen. På lokalen finns riktiga bestånd av bl a *dunmossa* (hotkategori 4) och *terpentitmossa*. I anslutning till mosslokalen finns bestånd av bl a *repestarr*, *spådstarr*, *kärknipprot* och *ängsfibbla*. Lokalen har även beskrivits av Jonny Wilhelmsson i häfte 1990:2 av Parnassia.

Övriga mossor: *spjutmossa*, *skuggstjärnmossa*, *gyllenmossa* och *stor fickmossa*. I ett dike hittades dessutom *källhuffmossa*, *felbålmossa* och *ringporella*.

Dag 2, Lokal 3: Vittingsdalen, Norra Solberga socken, Nässjö kommun

Cirka 5 km nordväst om Eksjö ligger Vittingsdalen, en sprickdal uppkommen genom förkastning. Dalgången börjar vid Elmeshultasjön i norr och fortsätter i sydöstlig riktning tre km ned mot arméns övningsfält vid Holmseryd. Lokalen påminner i många avseenden om Skurugata, men botanister anser ofta att Vittingsdalen är intressantare. Vid ett hastigt besök föregående år hittade t ex Tomas Hallingbäck och Thomas Fasth en hel del intressanta arter varför de rekommenderade att lokalen borde undersökas närmare.

Vittingspasset är även intressant ur geologisk synpunkt. Dess huvudparti och östra sida är bildad av Eksjögranit, medan den västra sidan är bildad av den mörka

dunmossa
Trichocolea tomentella

gångbergarten diabas. Geologer har påvisat att Vittingsbergets diabas pressats upp genom Almesåkraformationens yngre sedimentära bergarter bestående av sandsten och kvartsiter, varvid en blandning erhållits som kallas för diabaskonglomerat.

Även på denna lokal finns förhållandevis gott om ved i olika nedbrytningsstadier. På gränslågor fann Henrik unga nyetableringar av *vedtrappmossa* (hotkategori 4) jämte bestånd av *långflikmossa*. På en asp i skuran hittar Henrik även *asphättemossa* (hotkategori 4). På den östra sidans klippor fann Tommy den ovanliga arten *trindmossa*, medan Henrik fann *navelmossa*.

Övriga mossor, exklusive trivialarter i huvudsak på diabasbergvägg: *bandpraktmossa*, *blek stjärnmossa*, *bläsflikmossa*, *bågpraktmossa*, *grov fjädermossa*, *guldlockmossa*, *kalkgräsmossa*, *kalkkrusmossa*, *kalkpraktmossa*, *klippfrullania*,

liten klipphuss, nervsotmossa, rutlungmossa, råvsvansmossa, uddstjärnmossa, vridmossa och västlig hakmossa.

Dag 2, Lokal 4: Gammalt kalkbrott vid Hamnaryd, Norra Solberga socken, Nässjö kommun

Kalkberggrund förekommer mycket sparsamt på höglandet. Vid Hamnaryd finns en smärre förekomst där kalksten har brutits och bränts, framför allt under mitten av 1800-talet. Kalkstenen, som tillhör Almesåkraformationens sedimentära bergarter, är på lokalen vackert gråbrun till rödbrun. På lokalen har genom åren noterats en del mossor, framför allt sådana som är knutna till kalkrika underlag.

På lokalen finns också flera intressanta lavar, t ex hittade Leif Björkman 1993 *flikig skinnlav* (hotkategori 2). Denna art förevisades av Uno. Den växer sparsamt på de blottade hållarna ofta tillsammans med *traslav* och *fjällig flitlav*. Det föreligger få fynd av *flikig skinnlav* på det Småländska höglandet. Henrik visade övriga mossarter: *stor klockmossa*, *slät klockmossa*, *planmossa*, *physchgrusmossa*, *kalkbackmossa*, *gruskammossa*, *jordskrumossa* och *takskrumossa*.

Uno Björkman; Anhult; 571 91 Nässjö; tel. 0380-720 67

Åke Rühling redaktör för Smålands Flora

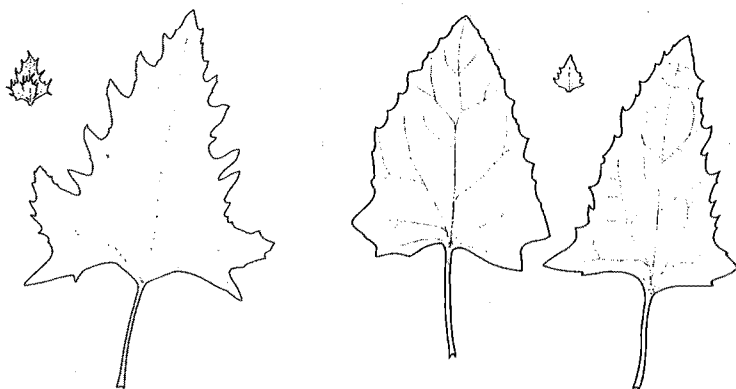
Vid styrelsemöte i Föreningen Smålands Flora 1997-09-20 valdes Åke Rühling till redaktör för arbetet med boken Smålands Flora. Åkes stora kännedom om dagens flora i landskapet liksom kunskapen om den historiska delen av smålandsfloran gör honom väl lämpad att vara redaktör. Att Åke dessutom redigerat sin egen oskarshamnslora och har en stor datakunskap försämrar inte hans lämplighet för uppgiften. Lycka till framöver, det är ett stort jobb som väntar!

Ordf.

Sällsynta arter i skärgården

ROGER KARLSSON

Jag har roat mej med att ta fram de arter som har en enda förekomst belägen i Västerviks och Oskarshamns skärgårdar. Alla odlade arter är undantagna. Alla öar med broförbindelser likaså. Därefter återstår 17 st arter. Antalet fynd(rutor) i Småland grundar sig på Thomas Karlssons lista från 1991.

flikmälla

Atriplex prostrata ssp. *calotheca*

nedre stjälkblad och honblommornas förblad

efter Dansk feltflora

spjutmälla

Atriplex prostrata ssp. *prostrata*

***Atriplex prostrata* ssp. *calotheca* flikmälla**

har fem fynd i Småland. Funnen på Långskär, utanför Sladö udd i ruta 7H 1b Sladö, RUBIN 36 37. Bestämd av Mats Gustafsson. Här växer flikmällan tillsammans med den sällsynta strandveronikan. Flikmällan kan vara svår att skilja från flikiga exemplar av spjutmälla *A. prostrata* ssp. *prostrata*, och det skulle förvåna mej om den inte finns på flera strandlokaler.

***Montia fontana* ssp. *amporitana* taggkällört**

är funnen i en ruta i Småland, nämligen 6H 9b Idö, RUBIN 36 23, av Björn Widén. Den växer på fuktiga hållmarker i västra kanten av fiskeläget. Taggkällörten är föga känd, och beskrivs t.ex. inte i Mossberg, Stenberg, Ericsson Den Nordiska Floran.

***Cerastium fontanum* var. *holosteoides* kal hönsarv**

är i Småland endast känd från ruta 7H 4b Hulöhamn, RUBIN 37 41. Bestämd av Thomas Karlsson. Denna kala variant av hönsarv växer i en klippspricka på sydöstra udden av Hög-holmen som är en halvö av Trässö. Jag har undersökt åtskilliga hönsarvar sedan jag fann denna, men aldrig hittat någon kal varietet, så den är nog inte enbart förbisesad.

Brassica juncea sareptasenap

växte i en jorðhög på Idö enligt Björn Widén. Vid Idösund, RUBIN 38 19. Den lär ha ytterligare en lokal i Småland. Det är en tillfällig ruderat-art, som naturligtvis kan vara förbigående, då den liknar flera andra Brassica-arter.

Crambe maritima strandkål

har tre lokaler i Småland, men bara en i klippskärgården. Den växte på Skallknabben, som är Örös yttersta udde, från ca 1980 fram till 1987 då den begravdes av uppspolat material och försavn. Det var Anita Lindh i Västervik som hittade den, och detta blev f.o. anledningen till att jag kom med i Smålands Flora, eftersom jag då kom i kontakt med Åke Rühling.

Rubus vestervicensis västerviksbjörnbär

har sin enda kända lokal i hela världen belägen på Södra Malmö i ruta 7H 1a S. Malmö. Jag avstår från närmare lokalangivelse. Men jag kan eventuellt stå till tjänst med en sådan vid närmare förfrågan... Arten kanske bör kallas *Rubus* × *vestervicensis* eller *R. grabowski* × *pedemontanus*, eftersom Thomas Kraft i Lund genom DNA-analys funnit att det rör sig om denna hybrid. Det är högst sensationellt, då *Rubus* ytterst sällan hybridiserar.

Potentilla anglica revig blodrot

har 34 lokaler i Småland, men alla dessa finns nere vid Blekingegränsen. Den här fann jag faktiskt den 13 mars (!) i år på Lilla Järö vid kanten av en nyanlagd grusväg 200 m nordväst om torpet Lugnet i ruta 6H 7a Ekö, RUBIN 31 01. Per Lassen har bestämt belägget och tillägger att det inte rör sig om någon hybrid.

Potentilla crantzii vårfingerört

har 46 lokaler i Småland. Detta rör sig om en utpostlokal mot sydost, belägen på Åskeskär i ruta 7H 1b Slado, RUBIN 05 18. Hedmarken sydost om gården är vissa år alldeles gul av vårfingerörten, som dock blandar sig med *knölsmyrblomma* och *gullviva* och är svår att särskilja på lite avstånd. På nära håll ser man den gula fläcken vid kronbladets bas. Bestämd av Thomas Karlsson.

Anthriscus caucalis taggkörvel

Smålands enda lokal på en trädgårdstopp på Strupö i ruta 6H 5b Strupö, RUBIN 39 14 hittades av Åke Rühling år 1987. Sedan dess är den tyvärr inte sedd. Möjligen kan fro från Öland ha letat sig till Strupö, eftersom en familj på ön har kontakter där, och ofta åker emellan.

Limosella aquatica nyjehrold

är sedd på 10 småländska lokaler, men i skärgården bara på Stora Bredskäret, 2 km norr om Örö i ruta 6H 7b Kälmo, RUBIN 06 22. Bestämd av Thomas Karlsson. Den växte i en grund hällpöl 1991, men är sedan dess försvunnen. Nog kan den vara förbisesedd alltid, men den är säkert mycket beroende av fuktigheten också.

Taraxacum section Obliqua dvärgmaskrosor

är funnen på 14 lokaler i Småland, varav en på Furö, den gamla lotsplatsen utanför Oskarshamn i ruta 6G 0j Furön, RUBIN 08 42. Enligt Åke Rühling i hans nyutkomna *Floran i Oskarshamns kommun* är maskrosen funnen på Furö, Södra Ö i en torräng med enbuskar av John Christoffersson. Den har artbestämts till *T. platyglossum*.

Alopecurus arundinaceus svarthavle

har 15 fynd i Småland. Arten gör ett märkligt uppehåll längs norra Smålandskusten, och Åke Rühlings fynd på Glostad ö, i ruta 6H 2a Rönnarna, RUBIN 42 03, utgör det nordligaste i landskapet. Arten är mycket typisk och knappast förbisedd.

Acorus calamus kalmus

har 115 lokaler i Småland, men bara en i skärgården: på Söreskäret, just norr om Kälmo, i ruta 6H 7b Kälmo. Här växer kalmusen i en fuktig skrevla på en sträcka av tio meter. Som granne har den f.ö. en *apel* (*Malus domestica*), som frösått sig och bildat goda äpplen, trots att den inte är ympad. Äpplen utan kärnor dessutom. Kalmusen torde ha kommit hit bland fjädrarna på någon and.

Rhynchospora fusca brunag

har 191 lokaler i landskapet. Den enda i skärgården är på Stora Flatholmen, i ruta 7H 1a Södra Malmö, RUBIN 24 48. Bestämd av Åke Rühling. Detta var 1989 och sedan dess har jag inte sett arten i den utsödade strandäng där den växte.

Carex flacca slankstarr

Aldrig hade jag förväntat mej denna starr på en strandäng i skärgården. Men 1996 hittade jag dess 72:a lokal i landskapet. Det var på Ekö i ruta 7H 2b Hasselö, RUBIN 13 34. Slankstarren, som man annars ofta ser på kalköarnas alvarmarker och tallskogar, växer i Gråuddekrokens strandäng, där den f.ö. har celebert sällskap av *ängsskära* och *klöverärt* i stora mängder. En sällsynt blandning!

Orchis mascula sankt Pers nycklar

Denna orkidé lär ha 60 lokaler (rutor) i Smålands södra delar. En utpost i nordost är det ex. som Anita Skoglund i Tjustrs Naturskyddsförening under många år sett växa på Sladö i ruta 7H 1b Sladö, RUBIN 47 30 ungefär. Jag har aldrig funnit den trots ivrigt letande. Det lär bara vara ett exemplar. *Adam och Eva* finns inte i omedelbar närhet av den stig Anita beskriver, så en förväxling behöver inte ha skett.

Roger Karlsson; Tallskärsgatan 6; 593 50 Västervik; tel. 0490 – 341 03

Nästa nummer av Parnassia

Tidsplan för utgivning av Parnassia 1998:1 är som följer:

inlämnande av artiklar	senast 1 april,
redigering	klar 15 april,
tryckning och utskick	klart 5 maj.

Skriv en artikel eller notis! Meningen är att innehållet i Parnassia skall skapas av läsarna och vara av olika slag. Ta kontakt med någon av oss!

Ingvar Christoffersson; Götradsgatan 8; 341 39 Ljunby; tel 0372 – 143 83
Jan-Erik Hederås; Tyringeatan 21; 252 76 Helsingborg; tel 042 – 14 03 91

Ringlav *Evernia divaricata* återfunnen i Småland

TOMMY EK

Det hade inte varit någon vanlig inventeringsdag för mig i myckelbiotopsinventeringen, denna februaridag 1997. I vanliga fall ligger myckelbiotoperna som öar av biologisk mångfald i ett många gånger ganska utarmat skogslandskap. Denna dag, och även nästan hela föregående, hade jag rört mig i ett stort område med i stort sett sammanhängande myckelbiotoper. Ekhultsborgens och Falerumborgens sydvästbranter var beväxna med ädellövnika, urskogsartade skogar. Mängden signalarter var stor och på de senare gamla ekarna i de brantaste partierna såg jag på kort tid ett tiotal rödlistade lavar (se även Ek m fl, 1995).

Det som hade gjort mig än mer uppspelt var dock den gamla barrskog som tog vid ovanför branterna. Här var terrängen svagt småkuperad med tallbevuxna höjder och gransumpskogar i små sprickdalar däremellan. Det var kort sagt ingen terräng där myckelbiotoper brukar finnas bevarade. Det var väl ingen urskog. Jag såg några kolbotnar, men inga moderna spår av människan. Mängden gamla träd och grov död ved var mycket stor. Denna gammalskog på över 50 ha hade gjort att jag nästan tappade perspektiven i det jag höll på med. Kunde det vara möjligt att hitta en så stor naturskogsartad barrskog? Jag bara gick och väntade på att få se hygeskanten, som "aldrig" kom...

På enbuskar och en gränslåga

Istället kom nästa glada överraskning. På en gammal enbuske i en hållmarkstallskog nära en gransumpskog satt ett stort antal stora tofsar av en gammal bekant som jag letat förgäves efter under mina år som myckelbiotopsinventerare, nämligen *ringlav*. Det växte även enstaka små individer på några enar intill och på en lutande barklös gränslåga. I den ryska taigan är den en av de mest utpräglade brandrefugiala arterna alla kategorier. C-14 analyser i torven har visat växtplatser där skogen inte brunnit på flera tusen år. Även i Sverige är arten mig veterligt bara funnen i skog med mycket lång trädkontinuitet. Den har funnits spridd i södra Sverige men har i modern tid inte noterats från Götalands fastland.

Ringlav, som är en stor och lätt identifierbar hänglav, sprider sig i huvudsak genom att bällfragment lossnar och blåser iväg, eller så liftar den med fåglar som tänkt sig ett mjukt rede. Fruktkroppar, och därmed långdistansspridning, är mycket sällsynta, så den får vackert förlita sig på att blåsa omkring. Kortdistansspridningen synes dock, åtminstone i Ryssland, vara relativt god. Då den, liksom många andra hänglavar med samma spridningsstrategi, har svårt att förflytta sig i samma takt som trakthyggena flyttar runt i landskapet, har den liksom dessa hänglavar gått starkt tillbaka. Även luftföroreningarna misstänks vara en bidragande orsak till nedgången. Att den här bara växer på enar och gränslåga, trots

Die schlaffen, kantig-dornigen Lager von *Evernia divaricata* hängen an Waldbäumen an kalten, nebelreichen Orten. Die Flechte geht stark zurück. S. Schwarzw. (2,5 ×).

ringlav

Evernia divaricata

ur Volkmar Wirth: Die Flechten Baden-Württemberges

de många till synes lämpliga granarna och tallarna i närheten, kan möjligen indikera detta.

Ringlav är i Götaland, i modern tid, funnen på en dryg handfull lokaler på Gotland och för någon månad sen på ytterligare en lokal på fastlandet. Denna förekomst, i södra Östergötland, är dock extremt liten, i närheten av ett hygge och sannolikt på utgång. Jag tror med tanke på att ringlav är stor, lätt att identifiera och att nyckelbiotopsprojektet, med många duktiga inventerare, snart har gått över all privatägd skogsmark inte att ringlav är särskilt förbisedd utan allthi en yttersta raritet i Götaland. Fler fynd finns dock säkert att göra!

Den exakta lokalen anges inte för att undvika okynnesinsamling, den är belägen några kilometer öster om Falerum i Uknadalens förlängning i norra Småland.

Ordförklaringar:

- Nyckelbiotop = biotop som visats hysa eller förväntas hysa rödlistade arter.
- Signallart = art som används i Skogsstyrelsens inventering av skogliga nyckelbiotoper för att indikera nyckelbiotop.
- Brandrefugium = skog som naturligt "aldrig" utsätts för skogsbrand.

Aronsson, M. & Hallingbäck, T. & Mattsson, J.-E. (red) 1995: *Rödlistade växter i Sverige 1995*. ArtDatabanken, Uppsala.

Ek, T., Wadstein, M., Johannesson, J. 1995: Varifrån kommer lavar knutna till gamla ekar? *Svensk Bot. Tidskr.* 89: 335-343.

Tommy Ek; *Gamla Sågen, Dänskebo*; 585 96 Linköping; tel. 013 - 420 66

Den rödlistade ärrlaven funnen i östra Götaland

EDDIE STURESSON

Skogsvårdsstyrelsen bedriver en riksomfattande inventering för att identifiera områden med rödlistade arter på skogsmark. Den går under namnet nyckelbiotopsinventeringen och leds av Skogsstyrelsen i Jönköping. Vid inventeringen används olika källor, exempelvis IR-tolkning (flygbilder tagna med infraröd film), ÖSI (Översiktlig Skogs Inventering), Smålands Flora samt diverse kartor.

Föregående höst inventerade undertecknad Blackstad socken i Västerviks kommun. Genom ÖSI och topo-kartan hade jag identifierat en nordostvärd brant med hög lövandel. En bäck gick längs ena kanten på området. Nedanför fanns en äldre kvarn. Genom den höga andelen grov och gammal asp, mossiga berglodytor

och block samt ett allmänt fuktigt mikroklimat insåg jag rätt snart att jag stod i en nyckelbiotop. Jag började därför beskriva området där nyckelelement och signalarter utgör en viktig del. Elementen är en beskrivning av biotopens ingående substrat som är värdefulla för arterna, exempelvis förekomst av grov asp, mossiga block etc. Signalarterna är arter som i sig själva inte behöver vara hotade, men som ändå indikerar miljöer med höga naturvärden, exempelvis biotoper med lång trädkontinuitet eller ett stabilt, fuktigt mikroklimat. Området var rikt på mossor och jag fann snabbt dem som man förknippar med lövskogar i fuktiga lägen och med lång trädkontinuitet: *grov fjädermossa* (*Neckera crispa*), *platt fjädermossa* (*Neckera complanata*), *trubbfjädermossa* (*Homalia trichomanoides*), *fällmossa* (*Antitrichia curtinpendula*) samt *porellor* (*Porella* sp.). På äldre hassel fanns *krusig ulota* (*Ulotia crispa*) samt *skriftlav* (*Graphis scripta*). *Skinnlav* (*Leptogium saturninum*) hittades dessutom på basen av en äldre asp.

En mossig berglodyta

Vi har ett stort arealkrav på oss och jag hade börjat röra mig ut ur området, då jag fick syn på bladlavar på en mossig berglodyta som jag först trodde var någon typ av filltav. Då jag kom närmare insåg jag att det var en för mig helt okänd art. Ovansidan var mattbrun och undersidan tätt luden med skarpt avgränsade små ljusa hål. Laven växte på två separata lodytor täckande någon kvadratmeter på varje. Den växte såväl tillsammans med mossan som direkt på klippväggen. Jag tog med mig en del av ett exemplar och nycklade den senare med hjälp av en lav-flora som *ärrlav* (*Sticta* sp.) — det finns tre snarlika arter. Laven skickades till Leif Andersson, Töreboda som identifierade den som *Sticta sylvatica*. Enligt Rödlistade växter i Sverige 1995 (ArtDatabanken, 1995) är den tidigare endast känd från en lokal i Värmland, där den bara täcker några kvadratdecimeter. Den är på detta ställe dessutom angripen av en parasitsvamp. Arten är oceanisk och förekommer mera vanligt i Norge. Främsta hotet mot den är skogsavverkningar och luftföroreningar.

Med tanke på den västliga utbredningen kan det tyckas vara märkligt att den andra kända lokalen i Sverige återfinns i östra Götaland, med dess låga nederbörd. En förklaring till detta kan, förutom ett stabilt, fuktigt lokalklimat genom det nordostvända läget och bäcken, vara att östra Sverige *tack vare* sin låga nederbörd också är tämligen förskonat från luftföroreningar. Det fanns även ganska gott om unga individer, så laven tycks för närvarande inte löpa någon risk att försvinna från sin växtplats. Det enda som skulle kunna hota laven på kort sikt är en avverkning, men detta hot har förhoppningsvis avväjts genom att området nu klassats som nyckelbiotop.

Eddie Sturesson; Skogsvårdsstyrelsen i Östra Götaland

Fyra höstdikter

STEN HAGLIDEN

Gräsbölja

Rödven i sommarblåst
böljande flöjel, vind.

Sorg i bölja:
alltid den flyr

här i gräs
över barrstig och håll,
långt bort i ris mot skog,
kommer-aldrig-åter!

Glädjes tillit till bölja:
föds ur fjärran ändå,
svallar emot,
svallar mig över.
Susar i rödvenens skir
kommer åter, åter!

Utmarks gräs

Parkens ros är av jord och blod,
tunga pionen av värld och kött.

Bara gräsen på utmarks äng
luft och själ förnimmer –

Stråbøj i vindens av och an,
ax i andelätt flimmer

Till tre gräs

Timotejens lilla lampborste – men alltför
långt till junikvällens rymdlyktor

Tåtelns mjuka vippra – kunde den inte fläkta
bort dimdammet över tjärnen eller spin-
delvävsslöjan i den dödas ögon

Dallergräsets hjärtan, hur de skälva i tuv-
vindens svall. – Men hjärtan i vitsängarna
har bara sjukblod att flimra i

Novemberlöv

Trampas in
i fuktblanka jordgången
almens gula
lönnens rödstänkta –
faller sönder
och får lerans färg.

Tills nattkölden kommer
och alla etsar
sina nakna nervnät
genom frostens tunna silverskikt

Dikter: Sten Hagliden; Bildmontage: Mats Stage

Recension

Åke Rühling: *Floran i Oskarshamns kommun*

INGVAR CHRISTOFFERSSON

Oskarshamn har nu fått en modern kommunflora. Den omfattar huvudsakligen de tre församlingarna Misterhult, Kristdala och Döderhult samt Oskarshamns stad, tillsammans en yta på 15 050 kvadratkilometer. Åke Rühling har följt florans utveckling och inventerat den mycket noga under de senaste 20 åren.

Men den nya floran redovisar inte bara de växter som finns eller funnits i relativt sen tid utan Rühling har även gjort noggranna genomgångar av de herbarier som finns bevarade från socknarna och den botaniska litteratur som skrivits om dem. Därigenom har han kunnat följa förändringarna långt tillbaka. Ett stort antal intressanta naturområden med ålderdomlig vegetation är bevarade, men vi behöver ständigt påminnas om landskapets helhet och mångfald oavsett vilken status dess olika delar för tillfället har.

Botanikens utveckling alltsedan Linné besökte ön Jungfrun 1741 fram till nutid sammanfattas i ett särskilt kapitel, och många mer eller mindre kända botaniska profiler passerar revy.

Gamla tiders fältbotanister var tydligen ett originellt och självuppförande släkte.

I ett långt kapitel skildras vegetationstyper och naturtyper som finns i dag. Det nya kulturlandskapet med igenväxande betesmarker och trädplanterade åkrar och kulturbeten, samhällena med sin stora mängd av trädgårdar, gator och avfallsplatser, utfyllnadsmark, grustag, kommunikationsleder, hamnar och lastplatser har fingerats. Det är på sådana ställen som de flesta inkomlingarna bland växterna numera står att finna. Att Oskarshamn är en hamnstad gör den särskilt intressant för dem som söker efter nykomlingar från när och fjärran.

Artdelen upptar mer än halva floran. Beskrivningarna omfattar såväl gamla som nya fynd med — så långt det är möjligt — uppgifter om första gången arterna noterades i kommunen. Olika stilsorter och en konsekvent uppställning gör att floran blir lätt att hitta i. Biotoperna beskrivs kortfattat med få och väl valda ord. Avvikande biotoper får anstå till dess att enskilda lokaler presenteras i en särskild avdelning. Utan tvivel har Åke studerat en mängd biotoper för att kunna skilja på huvudsak och bisak och därefter sammanfatta dem på ett träffsäkert och spännande sätt. Texten blir därför snarare underhållande än långtråkig.

Totalt har ca 1330 arter/taxa påträffats inom Oskarshamns kommun under inventeringen. Av dem har 342 ej rapporterats tidigare, medan drygt hundra av de tidigare insamlade arterna ej kunnat återfinnas. Den högsta frekvensen, förekomst i 76 av totalt 78 rutor, har noterats för åtta arter som är vanliga både i skärgårds- och inlandsmiljö.

Färgbilderna, som illustrerar Oskarshamns-floran, är nästan undantagslöst av god kvalitet. Det är inte sällsynt att böcker om växter excellerar i mer eller mindre "konstnärligt tagna bilder" eller i slarviga och otydliga alster som inte ger mycket åt vare sig blommor eller miljö. Åke har strävat efter att så långt det är möjligt med färgbilder återge sina växter på ett korrekt sätt och lyckats bra med detta. De flesta enskilda arterna framstår väl mot den omgivning i vilka de finns. Ytterst få är suddiga eller flyter ihop med omgivningen så att de blir diffusa och svårtolkade. Ett enhetligt val av filmsorter bidrar till att stilbrytningar undviks.

Karturvalet speglar kuststaden Oskarshamn, kommunikationerna och landskapet med bland annat dess strandnärlighet, stora och små vattendrag och grusåsar. Två olika typer av underlag har valts för rutkartor och fördelning av värdefulla naturområden.

I jämförelse med ett landskap är en kommun trots allt ett litet område. Framtida kommunfloror kommer troligen att medge andra utnyttjandeformer än de landskapsfloror, som nu presenteras. Det skall bli intressant att se i vilken omfattning de kommer att komplettera varandra eller göra varandra onödiga.

Ingvar Christoffersson; Götradsgratan 8; 341 39 Ljunghy

Viola persicifolia – strandviol

V. stagnina

Först publicerad från Mh Sulugång (Scheutz 1862) och belagd från Dh Fredriksberg 1910 (Linderoth i OLV).

Funnen i 10 rutor, ganska sällsynt. Stränder och fuktängar, helst betade, vid åar och större sjöar. Hotas av igenväxning, minskande.

Aktuella fynd: 5G6h Slätemo, ost Emån (4e7i) betad åstrand. 5G6i Emmebro (3a5g) åstrand. 5G7h Emsfors (0e0i) åstrand. 5G7i Emmekalv (0a1b) åstrand. 5G8g väst Sandshultssjön (2e) G. Stranke. 5G9h Storahorv (2a9d) riklig längs Applerumsån. 6G3f Kalerum (1d8h) fuktig naturbetesmark. Trävikén (2e6d) lågstarräng. 6G5i Lilla Ramm (1a7a) sjöstrand. 6G6h Maren (0e2j) högtäng vid sjö. 6G6i Virum (1b6a) betad sjöstrand.

Ej återfunnen varken på primärlokalerna eller vid: Dh "Marieholmsbäcken från Lagmanskvärn" (Söderberg i UPS 1931). Påskallavik (O. Köhler i GB, 1912).

Exempel på uppställning i artförteckningen

Innehållsförteckning

- 1 *J. Christoffersson: Årsmötet 1997*
- 5 Smålands Floras exkursioner sommaren 1997
 K. Petersson: Lenhovdatrakten – 8 juni
 I. Bergqvist: Vimmerbytrakten – 27 juli
 A. Pettersson: Jönköpingstrakten – 9 augusti
- 11 *U. Björkman: Rapport från en mosskurs i Nässjö i oktober 1996*
- 15 *R. Karlsson: Sällsynta arter i skärgården*
- 18 *T. Ek: Ringlav *Evernia divaricata* återfunnen i Småland*
- 20 *E. Sturesson: Den rödlistade ärlaven funnen i östra Götaland*
- 22 *S. Hagliden: Fyra höstdikter*
- 24 *I. Christoffersson: Recension av Åke Rühling: Floran i Oskarshamns kommun*